

МАТУСІВ — село Шполянського району Черкаської області. 2017 з Матусів. (92,76 км²) і Станіславчиц. (18,85 км²) сільс. рад створ. Матусів. об'єд-нану територіал. громаду. М. знаходиться у місці впадіння р. Нікуда в Гнилий Ташлик (бас. Південного Бугу), за 70 км від обл. центру та за 15 км від райцентру. На Пн. Сх. М. межує із землями с. Куцівка Смілян. р-ну Черкас. обл.; на Пн. прилягає Станіславчик, на Пд. Зх. — села Сигнаївка та Мар'янівка Шполян. р-ну. За переписом насел. 2001, у М. проживали 4507, у Станіславчику — 643 особи; станом на 2017 — відповідно 3905 і 495; переважно українці. Пobl. М. досліджено кургани ранньоскіф. часу. За однією з легенд, у період козацтва тут був хутір матері (матусі) знат. козака; за ін. — козака Матуса (звідси й пішла сучасна назва села). Після 2-го поділу Польщі 1793 М. відійшов до Рос. імперії. Рос. імператриця Катерина II подарувала Матусів. ключ генерал-фельдмаршалу, князю Г. Потьомкіну, який згодом передав ці землі з поселеннями своєму племіннику генерал-майору М. Висоцькому. Від 1811 — у власності поміщиків Орлових, від остан. чв. 19 ст. — Лопухіних, від 1911 — княгині Урусової. 1797-1920 і 1922-25 — село Київ., 1920-22 — Кременчуц. губ.; 1795-1923 — Черкас. пов. У 19 — на поч. 20 ст. — волос. центр. Пobl. М. проходила межа зі Звенигород. пов. 1812-18 на кошти генерал-майора О. Орлова арх. О. Меленський у стилі пізнього класицизму звів Вознесен. церкву (нині пам'ятка архітектури нац. значення). 1844 І. Орлов заклав Матусів. цукр. завод, який працював до 2000-х рр. У 1-й пол. 1860-х рр. у М. мешкали 2,9 тис. українців і понад 400 євреїв. 1861-62 відкрито 2 церк.-парафіял. школи, 1908 — земське училище. 1886 Матусів. волость складалася з 4-х поселень і 2-х сільс. громад, на її тер. було 1033 двори (у М. — 704), проживали 5086 осіб (3070). Під час воєн. дій 1918-20 влада неодноразово змінювалася, у червні 1920 остаточно встановлено більшовицьку. 1923-27 — у складі Черкас., 1927-30 — Шевченків. округ; 1932-54 — Київ., від 1954 — Черкас. обл. 1923-28 існував Матусів. р-н, який був утвор. з Матусів., Ташлиц. і частини Лебедин. (села Лебедин і Буда-Макіївська) волостей. 1929 засн. радгосп, який вирощував племін. корів, зокрема й симентал. породи. 1941 його племінне стадо евакуйовано у РФ, де передано в кілька госп-в, а у Курській обл. на базі матусів. генофонду утвор. племрадгосп «Степний». Жит. потерпали під час голодомору 1932-33 (встановлено прізвища 443 жертв; були випадки канібалізму), зазнали сталін. репресій. Від серпня 1941 до 31 січня 1944 — під нім.-фашист. окупацією. У 4-х брат. могилах похов. 136 рад. воїнів, які загинули під час визволення села та померли від

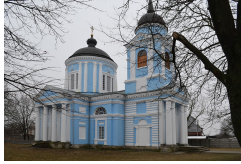
отриманих ран. На фронтах 2-ї світової війни воювали 864 матусівці, з них 395 було вбито. 1971 проживали 5829 осіб. 1979 створ. гідрол. заказник місц. значення Шостачка, Ракові верби (47 га). 1989 архітектори Л. Кондратський, О. Ренькас, М. Собчук, Р. Сорокін, С. Фурсенко, А. Харьков і голова Матусів. колгос-пу В. Кравченко за комплексну реконструкцію центру села та будівництво об'єктів соц.-культур. призначення стали лауреатами Держ. премії СРСР. Нині у Матусів. об'єд-наній територіал. громаді — 2 Матусів. і 1 Станіславчиц. навч.-вихов. комплекси «заг.-осв. школа-дитсадок»; 2 Будинки культури, 2 б-ки; амбулаторія заг. практики — сімей. медицини, 2 фельдшер.-акушер. пункти; відділ. ощадбанку. Від 1980 функціонує ансамбль укр. пісні «Горлиця» (від 1986 — народний). 2018 засн. «Вісник Матусівської громади». Встановлено погруддя Т. Шевченка, пам'ятник воїнам, які загинули на фронтах 2-ї світової війни, пам'ятний знак жертвам голодомору 1932-33. Серед видат. уродженців — математик, академік РАН О. Олійник, теплофізик Є. Панов, фахівець у галузі апаратури хім. вироб-в Й. Чорнобильський; актор, засл. арт. України М. Олійник; церк. діяч, репрес. більшовиками та віднесений УПЦ МП до лику святих, Софроній (Масич); легкоатлет (штовхання ядра) О. Багач. З села походять пращури полковника Армії УНР Г. Никогди. На поч. 1830-х рр. тут мешкав художник І. Сошенко; на поч. 20 ст. у Матусів. 2-клас. школі навч. поет Т. Осьмачка; у 1920-30-х рр. у М. минули дитинство та юність учасника рад.-фін. і 2-ї світ. воєн, льотчика-випробовувача В. Ма-сича; у довоєнні роки на цукр. заводі працював учасник 2-ї світової війни, повний кавалер ордена Слави Л. Пишний. 1944-45 у Матусів. радгоспі працювала агроном із захисту рослин, ентомолог А. Ольховська-Бурковська. З М. пов'язані життя та діяльність Героїв Соц. Праці Я. Вовка, М. Головченко, І. Гребенюка, Л. Мямліної, В. Полтавця і Є. Полтавець. На сцені Матусів. Будинку культури виступав письменник-гуморист Остап Вишня.

Рекомендована література

1. Похилевич Л. Сказанія о насе-ленныхъ мѣстностяхъ Киевской губерніи. К., 1864;
2. Біла Церква, 2005;
3. Шевчук В. Історія Шполянського краю. Чк., 2003;
4. Шполянщина 1923-2003: Люди. Події. Факти. Чк., 2004;
5. Гончаренко В. А. Черкащина в легендах та переказах. Чк., 2006.

В. В. Колісник

Фотоілюстрації

Бібліографічний опис:

Матусів / В. В. Колісник // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2018. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-66005>. – Останнє поновлення : 2023.

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).